

BILJEŽNICA DUBROVAČKOG ZLATARA MATKA DELALIJE

Ivo Lentić

UDK 739.1 (497.13 Dubrovnik "18")

Izvorni znanstveni rad

Ivo Lentić

Zagreb, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture

Dubrovački zlatar Matko Delalija rodio se u Dubrovniku 16. III. 1840. gdje je i umro 1908. Svoja je djela označavao inicijalima MD, a radio je prvenstveno ogrlice, naušnice, narukvice, prstenje i druge izradevine u zlatnom i srebrnom filigranu. Sačuvala se njegova knjižica iz 1861. godine s crtežima predmeta koje upotrebljavaju stanovnici Konavala, Župe i Pelješca. Ti crteži pokazuju tipične dubrovačke zlatarske oblike s utjecajem pučkog zlatarstva srednje Italije.

Nakon postupnog propadanja cehova od sredine 19. stoljeća nadalje, a s time u svezi i ručne obrade predmeta primijenjene umjetnosti, sve više jača i sve se više širi i zauzima maha industrijska proizvodnja tih predmeta namijenjenih sve brojnijem i većem broju kupaca i sve rasprostranjenijem tržištu. Usprkos postupnoj i sve jačoj dominaciji industrijske proizvodnje nad ručno izvedenim rukotvorinama, a s time u svezi sa sve većim i jačim nadiranjem jeftinijih industrijskih proizvoda i njihova lakšeg i profitabilnijeg plasmana i prodaje na tržištu, nailazimo kod predmeta zlatarstva i srebmarstva na tvrdokornije zadržavanje ručne izrade i tradicionalnog oblikovanja koje je tržište i nadalje tražilo i kupovalo.

Stoga je zlatarska umjetnost bila i nadalje donekle zaštićena i nakon propasti cehova od snažnog nadiranja jeftinije industrijske proizvodnje. Sam karakter zlatarskih i srebmarških predmeta zahtijevao je i nadalje brižnu, preciznu, i vještu ručnu izradu plemenitih i skupih metala (zlata i srebra), koju teško da su mogli zamijeniti ili nadomjestiti strojevi, odnosno jeftinija industrijska proizvodnja. U toj domeni je i nadalje najviše značila i vrijedila sposobnost, tehnička vještina ručne izrade, ukus i kreativna moć pojedinih zlatarskih i srebmarških majstora, koji su i tijekom 19. i 20. stoljeća nastavljali tradiciju kvalitetne ručne obrade, primjenjujući u svojim djelima tekovine suvremenih modnih stilova i trendova. Duboka i tijesna povezanost s tradicionalnim oblicima zlatarstva (prisutnih od davnih vremena) naročito se očitovala u najjačim centrima zlatarstva Dalmacije i Dubrovnika. Stoga u tom dijelu Hrvatske nalazimo i tijekom druge polovine 19., kao i

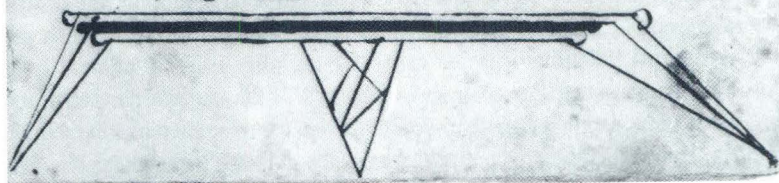
Libretto di Lavori che
si fa in Circolo di
Ragusa. di Orefice

Filagrano D'oro. e anche
D'argento, ecc. ecc.

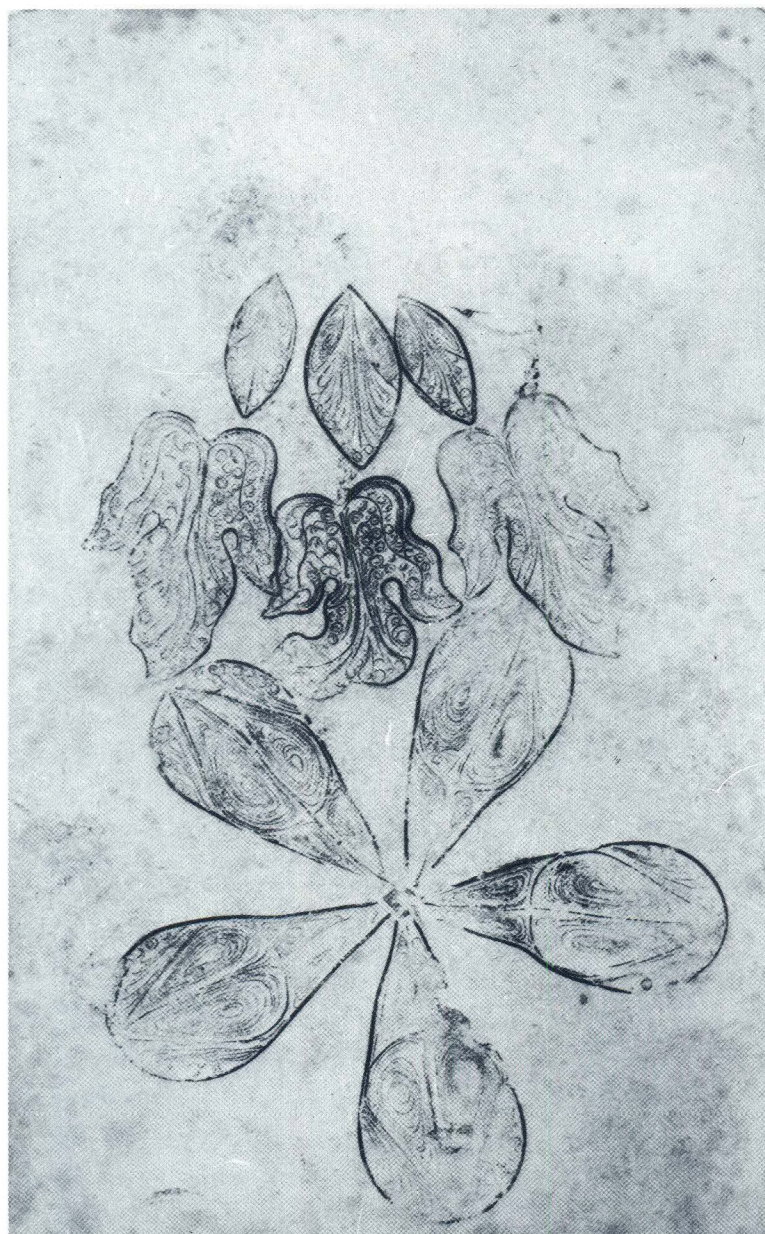
Ragusa li 25 Ottobre 1867

Matteo Delalija

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: Naslovna strana

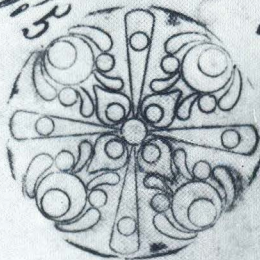

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži filigranskog nakita

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži za velike konavoske naušnice

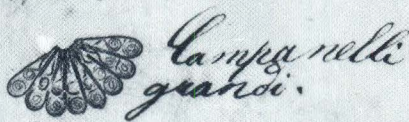
N. 5

Ragusa li 14 Nov^o 61

Carlini, con Faje pie
ne per, Orebice pe
sa caratti 14 1/2

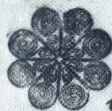
Croci per Sanriacello e Pion
ta Pesa caratti 62

Campanelli
grandi.

Campanelli
picoli, e roz

Balle grande
in mezzo

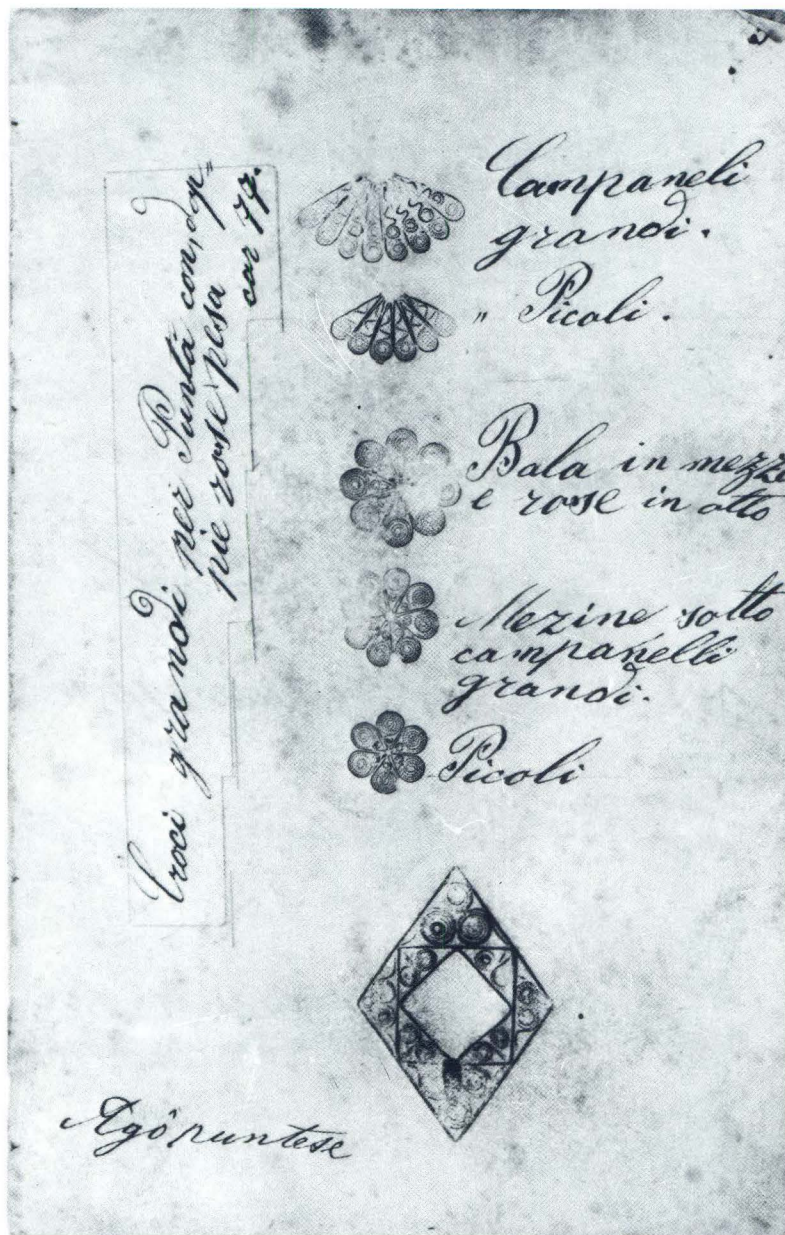

mezzin sotto
campanelli gran
di

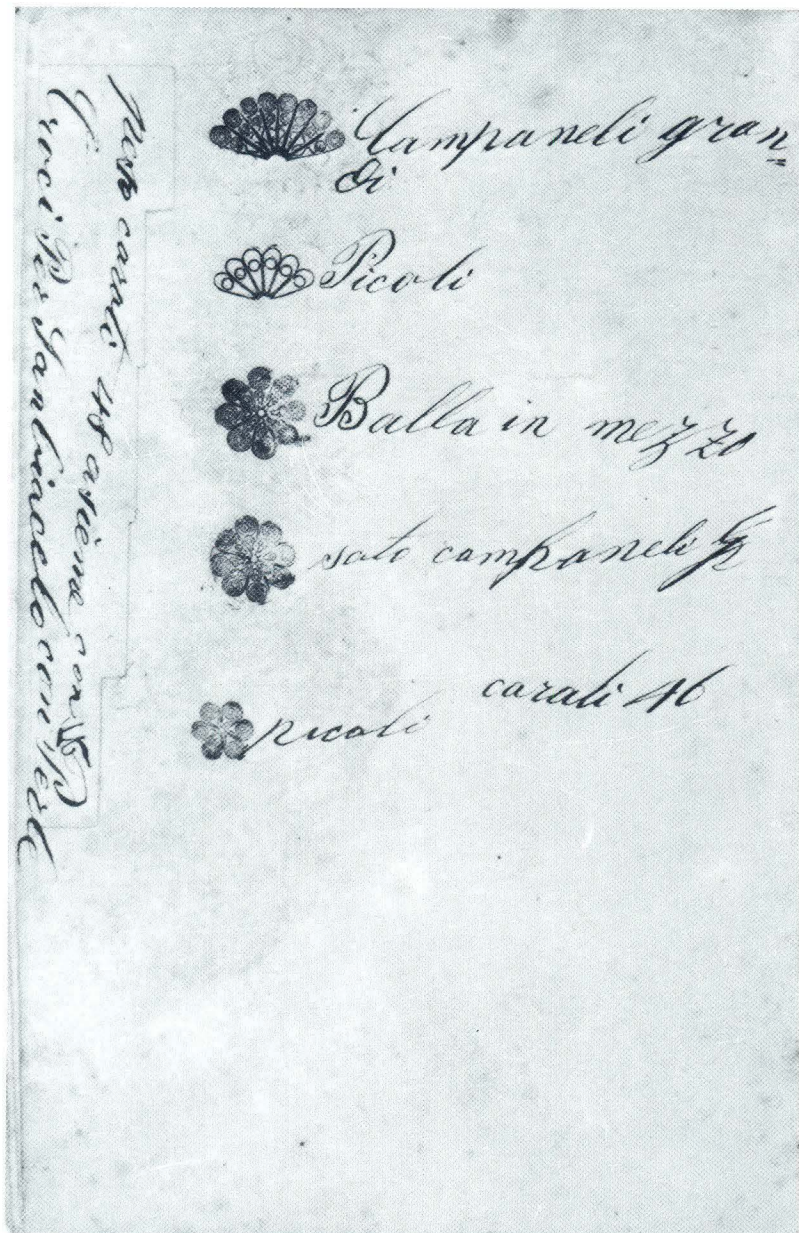

mezzine sotto
campanelli picoli

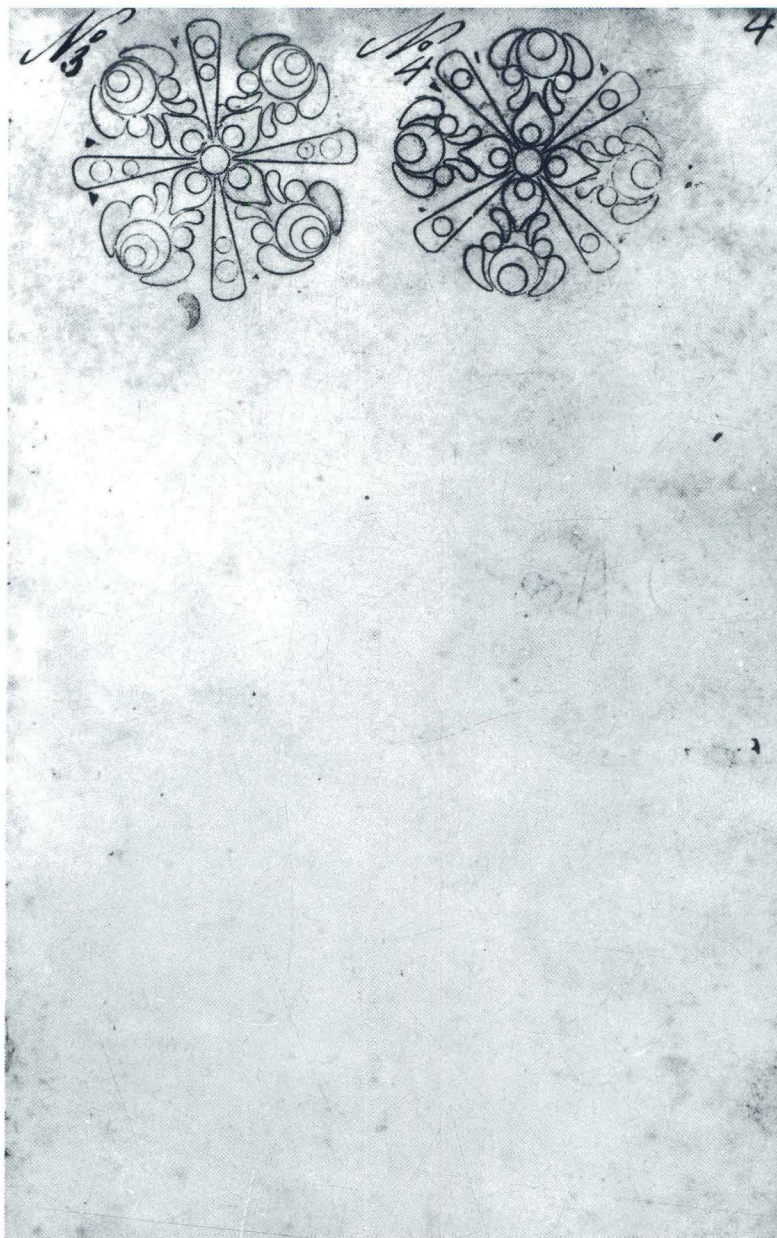
Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži za križeve s Pelješca

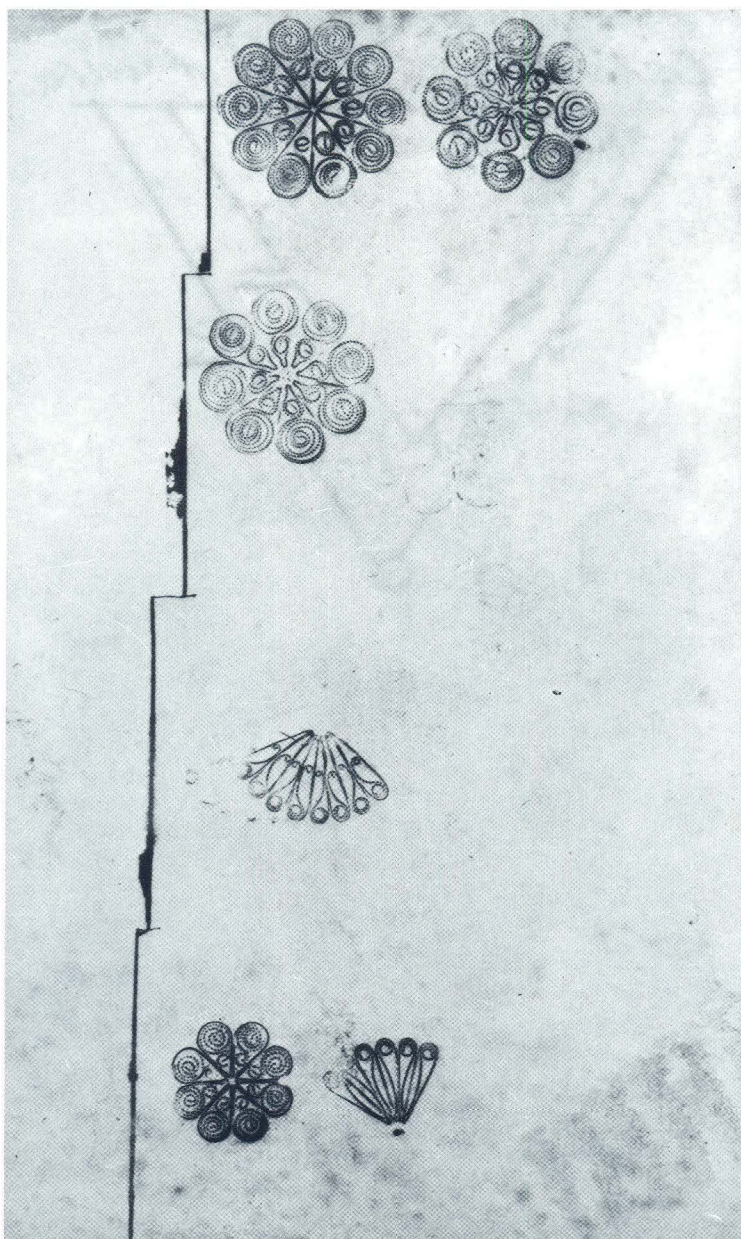
Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži zakriževe za Pelješac sa biserima

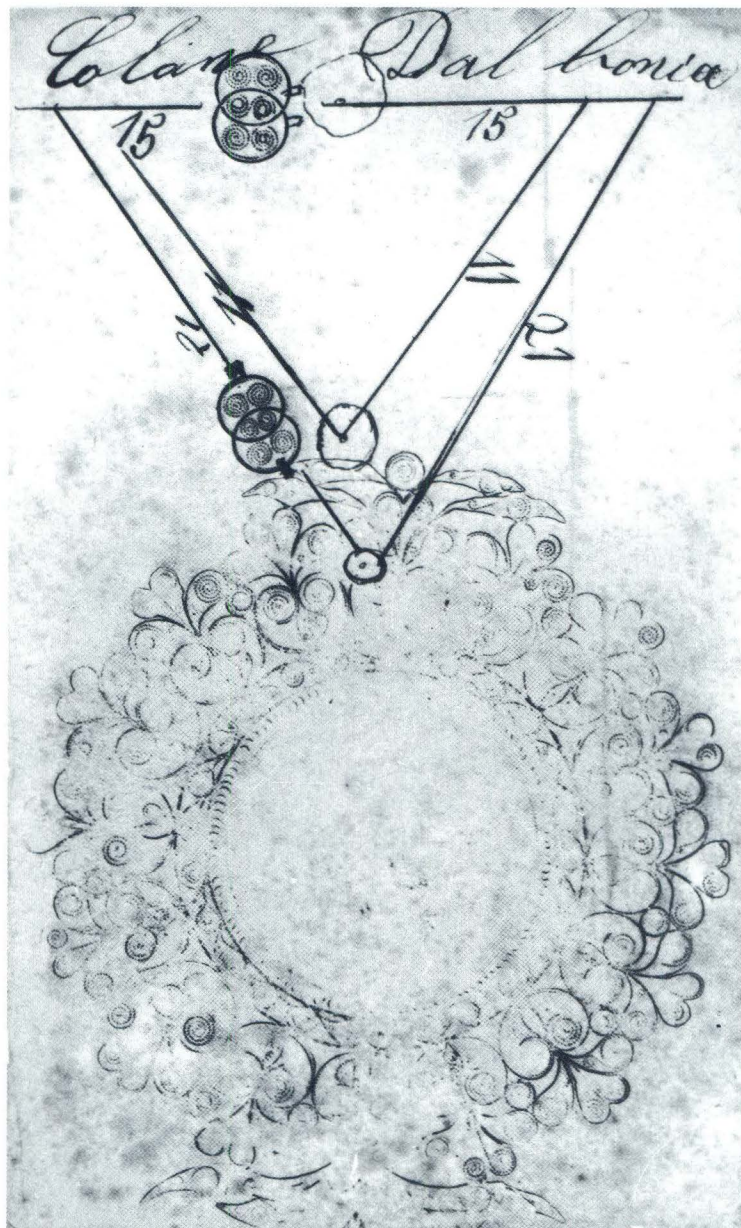
Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži za filigranski nakit

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži filigranskog nakita

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delaije: crteži filigranskog nakita

Bilježnica dubrovačkog zlatara Matka Delalije: crteži filigranske ogrlice s privjeskom

tijekom 20. stoljeća, usprkos svim napadajima industrijske i masovne proizvodnje, još uvijek tvrdokornu primjenu starinskih tradicionalnih oblika i ukrašavanja, a prema tome i ručne izrade zlatarskih i srebrnarskih predmeta, naročito u pogledu izrade nakita određenog za potrebe okolice tih centara, kao npr. Dalmatinske zagore, otoka, Konavala, Župe dubrovačke, Primorja i Pelješca. Zanimljivo je napomenuti da se na taj način obrade nakita i ukrasa od srebrnog i zlatnog filigrana, kao i pridržavanje tradicionalnih starinskih oblika zadržao i dandanas¹ (npr. Split, Dubrovnik).

U ovome prikazu pozabavit ćemo se s radovima jednog dubrovačkog zlatara s kraja 19. i početka 20. stoljeća koji u svojim zlatarskim i srebrnarskim radovima nastavlja tradiciju starijeg dubrovačkog zlatarstva izrade i oblikovanju nakita.

Taj je dubrovački zlatar bio Matko (Matteo) Delalija, rođen u Dubrovniku 16. ožujka 1840. godine, a umro je u istom gradu 21. ožujka 1908. godine. Oženio se dva puta. Prva mu je žena umrla 7. prosinca 1869. godine, a druga, imenom Ana Radetzky, umrla je, stara 20 godina, 6 ožujka 1874. godine. Matko Delalija izučio je zlatarski zanat kod dubrovačkog zlatara Miha Učovića (1819.-1897.).²

Od zlatara Matka Delalije sačuvala se malena bilježnica, veličine 16x10 cm, koja sadrži crteže raznog nakita. On je tu bilježnicu iscrtao 1861. godine kada je bio djetić kod Miha Učovića.

Naslovna strana njegove bilježnice glasi "LIBRETTO DI LAVORI CHE SI FÁ IN CIRCOLO DI RAGUSA, DI OREFICE, FILIGRANO D'ORO, E ANCHE D'ARGENTO". Datirana je: RAGUSA LI 25. OTTOBRE 1861". Ispod toga naslova nalazi se utisnut žig sv. Vlaha u kruto oblikovanoj dalmatici i s mitrom na glavi, a desno od žiga je utisnut majstorski znak u krugu: s lijeve strane je u gornjem dijelu kruga prikazana kruna iznad velikog slova "M", dok je s desne gornje strane kruga veliko slovo "D". Bilježnica ima 11 označenih listova.

Na prvom neoznačenom listu prikazani su crteži lisnatih motiva i ukrasa u obliku latica cvijeta. Na stranici označenoj br. 1 prikazani su *Orecchini grandi Canalesi*, tj. velike konavoske naušnice. Uz crteže ispisane su legende: *No. 1 - Mezzine grandi*, *No. 2 - Campanelli divisi in mezzine sotto campanelli grandi e rose mezzine sotto campanelli piccoli*, *No. 3 Mezzine piccole*, *No. 4 - Campanelli grandi*. U okomitom redu ispisan je sljedeći tekst: *Orechini grandi Canalesi - Le cinque foglie rivoltate dal altra parte*.

Na str. 2. prikazani su crteži za križeve za Pelješac u težini od 52 karata. Stranica je datirana "RAGUSA LI 14 NOV. 61". Na stranici pod br. 5 - prikazan je crtež s opisom: *Carlini, con Fase piene per Orebice pesa caratti 14 1/2*". Nakon tog crteža slijede u okomitom nizu crteži s opisima: *Campanelli grandi*, *Campanelli piccoli*, *e rose*, *Balle grande in mezzo*, *Mezzin sotto campanelli grandi e mezzine sotto campanelli piccoli*.

Na stranici 3. prikazani su nacrti za velike križeve za Pelješac s dvostrukim ružama u težini od 77 karata: *Croci grandi per Punta con doppie rose pesa car. 77*. U okomitom

¹ I. Lentić, Prilog izraživanju zlatarstva u Dalmaciji u drugoj polovici XIX. i početka XX. stoljeća, *Ethnologica Dalmatica*, Vol. 1, Split 1992., 91-94.

² Ivo Lentić, *Dubrovački zlatari 1600.-1900.*, Zagreb 1984., 59, no. 81; *Isti o.c.*, 128, no. 349.

nizu prikazani su crteži s opisom: *Campanelli grandi*, - *Campanelli piccoli*, *Dela in mezzo e rose in alto*, *Mezine sotto campanelli grandi*, *Piccoli*. Na dnu stranice prikazan je crtež u obliku kosog ukrašenog kvadrata s praznim središnjim dijelom i opisom *Agopuntese*.

Na stranici 4. prikazana su dva crteža, a na suprotnoj stranici su opisi: U okomitom redu: *Križevi za Pelješac sa biserima: peso caratti 48 assieme con Croci Per Sabioncelo con Perle*.

Na stranici 5. prikazani su prazni krugovi u kojima je rukopisom ispisano u okomitom nizu: *Punta, Breno, Sabioncelo, Breno e pur...*, dok su na suprotnoj stranici prikazana 2 crteža rozeta i rukom ispisano *tutti marcati I C*.

Na stranici 6. nema ni crteža, a također ni opisa, dok se na 7. stranici nalazi slijedeći recept: *Modo far galvanica di oro. Potassa bianca caratti ottanta cinque, Gialla uguale Ottanta cinque detta Prussiata*. Na str. 8. prikazan je crtež ogrlice od filigrana s rukopisnim opisom: *Colane Dal bonice*. Stranica 9. prikazuje na lijevoj stranici crteže filigranskih rozeta, a na desnoj stranici (obilježenoj br. 9) sljedeći tekst - *Modo di fare Color! D'oro, in un Zechino si mette Sale Onze sei; Lumero D'oca altre sei. Nitro Onze Dodeci in sieme ventiquattro - si può fare in altra maniera Sale Onza mezza a anche Numero D'oca Onza mezza Nitro una Onza, in una bottiglia de Aqua*. Na stranici 10. nema crteža već samo rukopisna bilješka: *Mestiere D'Orlogista. Primo far Tamburo della susta coperchio del tamburo; lasta; Bovalo o sia spirale della catterna; Rota prima rochello con l'asta; Rota seconda o sio cono; Corona; Serpentino; Bilancer; Ragio bisola del spiralo zochetto contra Pontenza del balancier contro pontenza de sotto rochetto delle svere prima roto e seconda*.

Receptima i nacrtima za svoje zlatarske i srebrnarske (pretežno filigranske) radove služili su se i drugi zlatari, kao npr. splitski zlatar, porijeklom iz Genove, Girolamo Pezzi (1805.-1890.) od kojega nam je sačuvano nekoliko recepata za izradu zlatarskih predmeta.³

Delalijini crteži za izradu predmeta od zlatnog i srebrnog filigrana za potrebe dubrovačke okolice (Konavala, Župe, Primorja i Pelješca), kao i očuvani radovi drugih dubrovačkih i dalmatinskih zlatara s kraja 19. i početka 20. stoljeća upućuju nas na direktan utjecaj venecijanskih filigranista 18. i 19. stoljeća, ali uz znatne primjese i utjecaje srednjotalijanskih zlatara, koji su također izrađivali nakit za okolno stanovništvo velikih zlatarskih središta.

Tradicionalni oblici zlatarstva izrađeni od zlatnog i srebrnog filigrana, obogaćeni i ukrašeni koraljima i biserjem, zadržali su se sve do naših dana u radionicama dubrovačkih i splitskih zlatara.

³ Ivo Lentić, Zlatarska obitelj Pezzi u Splitu, *Vijesti Muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 1, Zagreb 1977., 38-43.

UN "LIBRETTO DI LAVORI" DELL'OREFICE RAGUSEO MATKO (MATTEO) DELALIJA

Ivo Lentić

L'orefice raguseo Matko (Matteo) Delalija nacque a Dubrovnik (Ragusa) li 16. marzo 1840., ed ivi morì nell'anno 1908.

Le sue opere segnava colle iniziali "M D". Esegui particolarmente collane, orecchini, braccialetti, anelli ed altre gioie in filigrana d'oro e d'argento. Di lui si è conservato un libretto di lavori, datato li 25. ottobre 1861., con disegni di varie gioie, destinate all'uso della gente dei Konavle, Župa e Pelješac, nonchè con alcune ricette per l'uso di orefici.

I suoi disegni dimostrano forme tipiche dell'arte tradizionale ragusea con certi influssi dell'arte orafa popolare dell'Italia centrale.